

UNIWERSYTET
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU
Wydział Nauk o Ziemi
i Gospodarki Przestrzennej

Toruń, 22.01.2025 r.

dr hab. inż. Krzysztof Rogatka, prof. UMK

Katedra Studiów Miejskich i Zrównoważonego Rozwoju

Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej

Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Patrycji Szarek-Iwaniuk
„*Partycypacja społeczna i Partycypacyjne Systemy Informacji
Geograficznej w kształtowaniu przestrzeni*”**

Promotor: dr hab. Adam Senetra, prof. UWM

Promotor pomocniczy: dr inż. Katarzyna Pawlewicz

Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska Pani mgr Patrycji Szarek-Iwaniuk, zwanej dalej Autorką, pt. *„Partycypacja społeczna i Partycypacyjne Systemy Informacji Geograficznej w kształtowaniu przestrzeni”*. Praca została napisana pod kierunkiem dr hab. Adama Senetra, prof. UWM oraz przy wsparciu promotora pomocniczego dr inż. Katarzyny Pawlewicz.

Należy stwierdzić, że temat dysertacji jest aktualny i ważny z punktu widzenia partycypacyjnego kształtowania przestrzeni oraz rozwoju polskich miast (a także terenów podmiejskich), w tym w szczególności przestrzeni publicznych. Recenzowana rozprawa stanowi wkład oraz rozwinięcie tematyki naukowej

dotyczącej procesu partycypacyjnego, czyli oddolnego kształtowania przestrzeni publicznej przez jej użytkowników, wskazuje na rosnący poziom cyfryzacji społeczeństwa, rozwój e-administracji, co otwiera nowe możliwości włączania społeczeństwa w procesy decyzyjne. Jak słusznie podkreśla Autorka kwestia rozwoju e-administracji nabrała szczególnego znaczenia w trakcie i po pandemii COVID-19, otwierając nowe możliwości w kształtowaniu przestrzeni i uświadamiając, zarówno mieszkańcom jak i władarzom, ograniczenia oraz ukazując wyzwania, które związane są z wyżej wymienionym sposobem organizowania procesu decyzyjnego. Powód podjęcia tematu jest w pełni uzasadniony – ciekawy i aktualny z naukowego punktu widzenia. Recenzowana rozprawa włącza się zatem w nurt badań dotyczących budowania społeczeństwa obywatelskiego czyli uczestniczącego w dialogu, zarządzaniu i współdecydowaniu. Tematyka podjęta w dysertacji wpisuje się w charakter badań naukowych realizowanych na gruncie geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej, a także między innymi, socjologii, urbanistyki czy geoinformacji. Prezentowane ujęcie ma zatem charakter interdyscyplinarny, co stanowi jej dodatkowy walor.

Praca łącznie liczy 312 stron oraz zawiera 4 załączniki na które składają się: załącznik nr 1 (pytania kwestionariusza geoankiety udostępnionego w badaniach właściwych); załącznik nr 2 (przykładowe, wybrane strony panelu administracyjnego umożliwiającego konfigurację geoankiety); załącznik nr 3 (przykładowe, wybrane strony geoankiety udostępnionej w badaniach właściwych); załącznik nr 4 (wykorzystanie urządzeń elektronicznych przez uczestników badań właściwych). Ponadto w pracy odnaleźć można 47 rycin oraz 64 tabele. Treść recenzowanej rozprawy opiera się na bogatym i zróżnicowanym przeglądzie literatury obejmującym 364 pozycje, w tym 68% to tytuły obcojęzyczne (246 pozycji bibliograficznych). W zestawieniu znalazło się aż 91% pozycji literaturowych wydanych po 2000 roku, co świadczy o aktualności doboru materiału źródłowego. Jest to niewątpliwie mocna strona recenzowanego opracowania.

Praca składa się z ośmiu rozdziałów oraz spisu rycin, tabel, literatury i wykazu załączników. Recenzowana dysertacja poprzedzona jest streszczeniem w języku polskim oraz języku angielskim, po którym zawarte zostały słowa kluczowe. W rozdziale pierwszym Autorka przedstawiła przyczyny podjęcia tematu oraz ukazała problematykę badawczą na tle dotychczasowego stanu wiedzy. W tym

rozdziale zawarte zostały także cele pracy oraz pytania i hipotezy badawcze. Rozdział drugi prezentuje podstawowe i niezbędne, z punktu widzenia tematyki rozprawy, ustalenia terminologiczne, czyli teoretyczne podstawy pracy doktorskiej. W analizowanym rozdziale Autorka dokonała charakterystyki istoty partycypacji społecznej (podrozdział 2.1.); przedstawiła główne uwarunkowania rozwoju i problemy związane z partycypacją społeczną i e-partycypacją (podrozdział 2.2) oraz dokonała omówienia istoty Partycypacyjnych Systemów Informacji Geograficznej (w skrócie PPGIS, podrozdział 2.3.). Rozdział trzeci podzielony został na siedem podrozdziałów i dotyczy szczegółowego omówienia materiałów i metod zastosowanych w rozprawie. Część 3.1. poświęcona została przedstawieniu etapów postępowania badawczego (w formie graficznej oraz opisowej). Podrozdział 3.2. zawiera opis głównych metod i narzędzi badawczych oraz źródeł danych. Część 3.3. dotyczy opracowania modelu budowy i testowania kwestionariusza geoankiety, natomiast w kolejnych podrozdziałach Autorka skoncentrowała się na omówieniu: tematyki badawczej, uczestników badań, obszaru badań oraz na metodach pozywających analizować wyniki badań (podrozdziały od 3.4. do 3.7.). Część 4. dysertacji to rozbudowany rozdział dotyczący implementacji modelu postępowania opartego na budowie i testowaniu kwestionariusza geoankiety. Tutaj Autorka m.in. opisuje wstępną fazę badań, testowanie geoankiety, charakteryzuje także etap badań właściwych. W rozdziale 5. rozprawy doktorskiej zawarta została ocena zastosowania Partycypacyjnych Systemów Informacji Geograficznej w kształtowaniu przestrzeni. W rozdziale tym zaprezentowane zostało zastosowanie Partycypacyjnych Systemów Informacji Geograficznej jako źródeł informacji o przestrzeni, ocena narzędzia PPGIS w opinii respondentów oraz dokonana została identyfikacja zalet i potencjalnych problemów związanych z zastosowaniem narzędzi PPGIS. Cały rozdział 6. został poświęcony partycypacji społecznej w kształtowaniu przestrzeni w opinii respondentów. W rozdziale 7. Autorka przeprowadziła dyskusję dotyczącą wyników badań odnosząc się do podobnych (lub odmiennych) spostrzeżeń innych badaczy. Dysertacja została zakończona rozdziałem 8., w którym zawarto: podsumowanie, rekomendacje i wnioski, po którym to Autorka umieściła wykaz rycin, tabel, spis literatury i załączników. Jednoznacznie należy zatem stwierdzić, że układ pracy, struktura podziału treści, kolejność rozdziałów oraz ich

zawartość teoretyczno-empiryczna jest poprawna. Objętość recenzowanej dysertacji, w relacji do zakresu przeprowadzonej analizy, należy również uznać za właściwą.

Analiza i ocena zawartości poszczególnych części pracy doktorskiej pozwala na identyfikację jej silnych stron. Pozwala także na zwrócenie uwagi na pewne słabości. Zatem do poszczególnych rozdziałów pracy doktorskiej zostały sformułowane komentarze i uwagi, które zostały zamieszczone poniżej.

W **rozdziale pierwszym** Autorka omawia w sposób właściwy przyczyny podjęcia tematu badań i konstatuje, że partycypacja społeczna rozumiana jest jako aktywny udział jednostek w działaniach zbiorowych, podejmowanych w społecznościach, do których przynależą lub w których żyją na co dzień. Słusznie dodaje także, że w kontekście zachodzących zmian, zaangażowanie społeczeństwa w różne obszary funkcjonowania jednostek terytorialnych staje się coraz bardziej powszechnym i pożądanym zjawiskiem. Dwa główne cele pracy (aplikacyjny i poznawczy) zostały sformułowane w sposób logiczny, a ich realizacja została „wsparta” przez wyznaczenie siedmiu celów szczegółowych, co jest zasadne i właściwe z naukowego punktu widzenia. Autorka określiła główne cele dysertacji w formie szerszego opisu dając tym samym wyraz właściwego rozumowania i umiejętności formułowania zamierzeń badawczych. Przedstawiła także hipotezy badawcze, poprzedzone pytaniami badawczymi. Ponadto należy docenić klarowny i logiczny schemat przedstawiający cele główne i cele szczegółowe rozprawy, który został zamieszczony na stronie 19 i opisany w podrozdziale 1.2. Ponadto na uwagę zasługuje przeprowadzone przez Autorkę dysertacji w 2019 roku badanie pilotażowe które stanowiło, bardzo potrzebne z naukowego punktu widzenia, rozeznanie w podejmowanej tematyce badawczej.

Rozdział drugi *Teoretyczne podstawy rozprawy* ma charakter przeglądu literaturowego. Obejmuje on systematyzację publikacji i na ich podstawie terminów, definicji, pojęć, określeń odnoszących się m.in. do istoty partycypacji społecznej, grup interesariuszy, wpływu partycypacji na kształtowanie przestrzeni (podrozdział 2.1.), do głównych uwarunkowań rozwoju i problemów związanych z partycypacją społeczną i jej cyfrową odmianą, czyli e-partycypacją (podrozdział 2.2.) oraz do pojmowania Partycypacyjnych Systemów Informacji Geograficznej (podrozdział 2.3). Tę część dysertacji uznaję za poprawną i dobrze skonstruowaną. Należy dodać, że pewien niedosyt budzi lakoniczne ujęcie koncepcji *smart city* w podrozdziale 2.2.2.

Partycypacja społeczna i e-partycypacja w koncepcji smart city. Tematyka podjęta w dysertacji istotnie koresponduje z pryncypiami wymienionej wyżej koncepcji miasta inteligentnego, a w opisywanym podrozdziale została ona przedstawiona niestety w bardzo okrojonej formie. Dodać należy jednak, że ciekawych informacji dostarcza *Tabela 8. Generacje smart city.* Ponadto w rozdziale tym brakuje schematu, zestawienia tabelarycznego, systematyzującego zebrane i przeanalizowane publikacje (choćby najważniejsze), co stanowiłoby ważny wkład Autorki w porządkowanie bardzo bogatego, a tym samym też zróżnicowanego dorobku literatury przedmiotu. Takie ujęcie tabelaryczne mogłoby w przejrzysty sposób ukazać braki, luki w analizowanej tematyce. Z kolei podrozdział 2.2.3. w sposób logiczny i poprawny systematyzuje różnorodne uwarunkowania wynikające z regulacji prawnych i zapisów dokumentów strategicznych szczebla krajowego i międzynarodowego. To ważna i dobrze skonstruowana część recenzowanej rozprawy doktorskiej.

Rozdział trzeci w wyczerpujący sposób nakreśla zastosowane w dysertacji materiały i metody. Kafeteria metod jest bogata i dobrze dobrana – umożliwia zrealizowanie celów rozprawy. Mocną stroną tego rozdziału oraz generalnie przeprowadzonego postępowania badawczego, jest przeprowadzenie procedury testowania kwestionariusza geoankiety podczas badań eksperymentalnych oraz badań pilotażowych, które są świetnym preludium do badań właściwych. Autorka na stronie 95 podrozdziału 3.5. *Uczestnicy badań* podaje, iż łączna liczba respondentów wynosiła 850 osób. To bardzo duża grupa, a dane otrzymane w trakcie badania umożliwiają pogłębione analizy. Fakt ten został zbyt mało uwypuklony w dysertacji a należy go podkreślić i informację tę dodać np. pod wykresami, które ukazują wskazania respondentów. Dodatkowo w podrozdziale 3.6. *Obszar badań* zabrakło listy wszystkich gmin, które stanowiły zakres przestrzenny badania. Autorka podkreśla, że badania prowadzono jednocześnie na dwóch obszarach – w Olsztynie i Ostródzie wraz z sąsiadującymi terenami. Brak jest jednak wyszczególnienia o jakie „sąsiadujące tereny” chodzi.

Rozdział czwarty to przede wszystkim rozważania dotyczące implementacji modelu postępowania opartego na budowie i testowaniu kwestionariusza geoankiety. Autorka w sposób bardzo dojrzały skonstruowała ten analityczny rozdział - po pewnych kwestiach ogólnych następuje przejście do analiz szczegółowych. Jest to

dobra metoda prowadzenia narracji naukowej. Zaletą tej części dysertacji, podobnie jak innych rozdziałów i podrozdziałów rozprawy, jest dokonywanie podsumowań, które zawierają najważniejsze wnioski z danej części pracy. W podrozdziale 4.1. *Wstępna faza badań, przygotowanie narzędzia badawczego* zabrakło jednak krótkiej charakterystyki trzech specjalistów związanych z planowaniem i zagospodarowaniem przestrzennym, którzy to ocenili dobór merytoryczny treści, zakres tematyczny geoankiety, dokonali weryfikację wstępnego zestawu pytań oraz wariantów odpowiedzi. Taki spis ekspertów (oczywiście bez danych umożliwiających ich identyfikację) mógłby mieć formę krótkiego ujęcia tabelarycznego.

W rozdziale piątym dokonana została udana i pogłębiona ocena zastosowania Partycypacyjnych Systemów Informacji Geograficznej w kształtowaniu przestrzeni. Mocną stroną tej części rozprawy doktorskiej jest fakt, że Autorka dostrzega trudności wynikające z zastosowania PPGIS, dokonuje także oceny trudności w wypełnianiu geoankiety, snuje rozważania na temat przydatności geoankiety w prowadzeniu badań i konsultacji społecznych. Poprawnie identyfikuje również zalety i potencjalne problemy związane z zastosowaniem narzędzi PPGIS. Na uwagę zasługuje także bogata ikonografia tego rozdziału.

W rozdziale szóstym Autorka podjęła się oceny partycypacji społecznej w kształtowaniu przestrzeni w opinii respondentów. Przeprowadzone badania, analiza wyników oraz wnioski są ciekawe i naukowo poprawnie skonstruowane. W podsumowaniu na stronie 209 pojawia się ważna konstatacja, iż mieszkańcy powinni uczestniczyć w procesach kształtowania przestrzeni (blisko 94% pozytywnych odpowiedzi udzielonych w trakcie badania). Istotne jest także stwierdzenie, że potencjalni uczestnicy konsultacji społecznych, związanych z tematyką kształtowania przestrzeni, nie chcą pozostać bierni wobec decyzji dotyczących ich otoczenia. Chcą oni aktywnie uczestniczyć w działaniach, które mają wpływ na jakość ich życia i przestrzeń, w której żyją, i z której korzystają. Analizowany rozdział dostarcza wielu ważnych wniosków i stwierdzeń o charakterze ogólnym, odnoszących się wprost do tematyki dysertacji.

W rozdziale siódmym Autorka przeprowadziła dyskusję polegającą na odniesieniu własnych wyników badań do badań innych naukowców. Jest to rozdział świadczący o dojrzałości naukowej Pani Magister Patrycji Szarek-Iwaniuk. Autorka dysertacji słusznie zauważa, iż włączanie społeczności w procesy decyzyjne stanowi

jedną z największych obopólnych korzyści partycypacji społecznej w planowaniu przestrzennym. Mieszkańcy i użytkownicy mogą wpłynąć na kształtowanie otaczającej przestrzeni i poprawę jakości życia. To ważny wniosek płynący z badań Autorki. Dyskusja naukowa poprowadzona w tym rozdziale mogłaby zostać wzmocniona o rozważania dotyczące roli tzw. lokalnego lidera, który często jest łącznikiem w procesach partycypacyjnych pomiędzy mieszkańcami a np. włodarzami. Ponadto w analizowanym rozdziale zawarte zostało wiele ważnych konkluzji wysnutych z pogłębionych badań przeprowadzonych przez Autorkę. Należy tutaj wymienić między innymi, że:

- wiedza o przestrzeni pochodząca od obywateli może być wykorzystana do podejmowania decyzji o alokacji środków finansowych i ich redystrybucji w miejsca najbardziej potrzebne;
- wiedza na temat sposobów i miejsc spędzania czasu wolnego odzwierciedla styl życia i wartości lokalnych społeczności, zatem informacje przestrzenne mogą zostać wykorzystane do budowania więzi społecznych i wspierania różnego rodzaju inicjatyw i przedsięwzięć związanych z aktywnością człowieka;
- dane przestrzenne umożliwiają także identyfikację obszarów, w których niezbędne jest podjęcie działań na rzecz zapewnienia równego dostępu dla różnych grup społecznych, np. dla osób starszych bądź niepełnosprawnych, zatem decydują one o inkluzyjności realizowanych działań.

Autorka w rozdziale siódmym dokonuje także poprawnej identyfikacji trudności i problemów związanych z jakością danych przestrzennych pozyskanych z geonakiety. Na uwagę zasługuje zawarta na stronie 255 ważna konstatacja dotycząca prowadzenia edukacji obywateli. Powinna ona dotyczyć zarówno partycypacji społecznej, cyfryzacji ale także szerszego zagadnienia jakim jest wpływ planowania przestrzennego na jakość życia mieszkańców. Jest to zagadnienie, które samo w sobie stanowi podstawę do autonomicznych rozważań naukowych na poziomie doktoratu.

Zestawione w **ostatnim (ósmym) rozdziale** pracy wnioski podsumowują wszystkie zrealizowane etapy postępowania badawczego. Rozdział nosi nazwę *Podsumowanie, rekomendacje i wnioski*. Zapewne lepiej byłoby zmienić kolejność

słów i zatytułować ten rozdział *Wnioski, podsumowanie i rekomendacje*. Jest to uwaga o charakterze polemicznym, nie krytycznym. Treści zawarte w tej części rozprawy zostały w interesujący sposób usystematyzowane przez Autorkę, co umożliwia ich syntetyczny odbiór. Zwraca uwagę zamieszczenie licznych rekomendacji, które częściowo można potraktować jako przyszłościowy plan badań. Proponuję rozważyć połączenie niektórych rekomendacji i ich uogólnienie w trakcie przygotowań ocenianej pracy do publikacji, co rekomenduję. Ciekawą kwestią, podjętą w zakończeniu recenzowanej dysertacji, jest pomysł stworzenia platformy dla jednostek administracji publicznej (w szczególności samorządów) umożliwiającej prowadzenie konsultacji z zastosowaniem Partycypacyjnych Systemów Informacji Geograficznej.

Obok wskazanych powyżej uwag merytorycznych należy również zwrócić uwagę na warstwę techniczną pracy. Oceniana rozprawa została napisana językiem poprawnym i wyróżnia się bardzo staranną redakcją. Pomimo tego należy zauważyć, że posiada ona drobne deficyty redakcyjne, które zwłaszcza w przypadku publikacji, powinny zostać usunięte. Wymienić należy tutaj m.in.: brak litery „e” w słowie „delegowanie” zamieszczonym na rycinie 2. *Drabina partycypacji wg S. Arnstein.*

Reasumując można stwierdzić, że cele pracy zostały osiągnięte i udokumentowane wynikami badań empirycznych a układ i struktura pracy są czytelne, uporządkowane i odpowiadają standardom pracy naukowej. Zachowany jest logiczny ciąg przyczynowo – skutkowy naukowej narracji. Omówienie zagadnień związanych z procesem partycypacji społecznej i wykorzystania Partycypacyjnych Systemów Informacji Geograficznej w kształtowaniu przestrzeni zostało przeprowadzone poprawnie. Dobór metod, narzędzi badawczych, źródeł danych oraz poprowadzenie postępowania badawczego wraz z wnioskowaniem nie budzą wątpliwości.

Uwzględniając powyższe stwierdzam, że praca doktorska Pani Magister Patrycji Szarek-Iwaniuk „Partycypacja społeczna i Partycypacyjne Systemy Informacji Geograficznej w kształtowaniu przestrzeni” spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim przez Ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r.

W związku z powyższym wnoszę o przyjęcie pracy doktorskiej Pani Magister Patrycji Szarek-Iwaniuk przez Radę Naukową Dyscypliny geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie i dopuszczenie jej do publicznej obrony oraz dalszych etapów postępowania doktorskiego. Ponadto ze względu na wysoki poziom recenzowanej pracy doktorskiej, oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz aktualność podjętej tematyki badawczej wnioskuję o jej wyróżnienie.

Toruń, 22.01.2025 r.

dr hab. inż. Krzysztof Rogatka, prof. UMK